

Prenasledovanie kresťanov v starovekom Ríme alebo Krv mučeníkov je semenom kresťanstva

Branislav Krasnovský

15. júla 2020 ✚ **História**

Kristovo učenie sa od svojho vzniku stretávalo u nepriateľov Cirkvi so značným odporom. Ježiša Krista ukrižovali na popud židovských farizejov a saducejov, napriek tomu, že Pilát nenašiel na Kristovi žiadnu vinu. Po Zmŕtvychvstaní a Nanebovstúpení Krista získali prví kresťania svojho tešiteľa v podobe Ducha Svätého, prenasledovanie kresťanov v Jeruzaleme však pokračovalo. Prvým kresťanským mučeníkom sa stal svätý Štefan, ktorého v Jeruzaleme ukameňovali. Podľa Písma sa kameňovania sv. Štefana zúčastnil aj Šavol, ktorý bol veľkým nepriateľom kresťanstva, až pokiaľ sa na ceste do Damasku nestretol s Pánom Ježišom a nezmenil sa zo Šavla na Pavla, jedného z najvýznamnejších apoštolov a autorov spisov Nového zákona.

Židia zakázali kresťanom šíriť Kristove učenie a keďže kresťania židovské príkazy neposlúchali, napätie medzi kresťanmi a židmi sa v Jeruzaleme stupňovalo. Situácia sa zmenila po roku 70, kedy Rimania zničili Jeruzalem. Kresťanstvo sa postupne začalo šíriť po celej Rímskej ríši, vzťahy medzi kresťanmi a židmi však ostávali aj naďalej napäté.

Nenávist voči kresťanom v Rímskej ríši po prvýkrát výrazne explodovala v roku 64, kedy nechal Nero podpáliť Rím a zo zločinu obvinil kresťanov. Rímsky historik Tacitus o prenasledovaní a vraždení kresťanov v roku 64 po Kristovi píše: „*Preto Nero uvalil najvyberanejšie tresty na kresťanov. Kristus, muž, od ktorého pochádza meno kresťanov, bol popravený za vlády Tibéria na popud prokurátora Pontia Pilátovho. Tak boli zatknutí najprv tí, ktorí sa priznali, potom na základe ich udania bolo obvinených ďalších veľa kresťanov. A keď kresťania kráčali v ústrety smrti, ešte sa im aj vyšmýkali obliekajúci do koží divých zvierat, nechali ich trhať divým zverom, pribili ich na kríž, alebo ich upálili za súmraku na hranici, aby slúžili ako nočné osvetlenie.*“

Kresťanov obviňovali z nenávistného postoja voči ľudskému pokoleniu, z jedenia ľudského mäsa, pitia ľudskej krvi či vraždenia malých detí. Týmto klamstvám však neverili ani mnohí rímski úradníci, ktorí mali za úlohu kresťanov prenasledovať. Okolo roku 110 jeden z rímskych miestodržiteľov cisárovi Trajánovi napísal, že kresťania sú pokojní a spravodliví ľudia, ktorí sa nedopúšťajú zločinov, smilstva, dodržiavajú dané slovo, nekradnú a politicky sa neangažujú.

Rímskych cisárov nesmierne dráždila skutočnosť, že kresťania ich neuctievali ako bohov a odmietali ich kult. Kresťania nemohli konať ináč, pretože I. Božie prikázanie jasne hovorí: „*Ja som Pán Boh tvoj a nebudeš mať iných bohov, aby si sa im klaňal*“. Preto nemohli vnímať kresťania rímskych cisárov ako Boha. Pre rímskych cisárov však bol kult cisára nesmierne dôležitý, pretože tento kult udržoval Rímsku ríšu pohromade. Obeťou prenasledovania sa však stávali aj Židia, pre ktorých bolo 1. Božie prikázanie takisto záväzné. Rimania v mnohých prípadoch veľké rozdiely medzi kresťanmi a židmi nerobili, vnímali kresťanov ako jednu zo židovských siekt.

Počas Nerovho besnenia zahynuli mučeníckou smrťou aj apoštoli sv. Peter a sv. Pavol. Po Nerovej smrti za cisára Claudia a Vespazianovcov sa situácia čiastočne upokojila. Vespazianovci však v roku 70 zrovnali Jeruzalem so zemou. K novej vlne prenasledovania kresťanov prišlo následne počas vlády cisára Domiciána (81 – 96).

Jeden najvýznamnejších rímskych cisárov Traján (98 – 117) necítil potrebu cieľavedome kresťanov prenasledovať. V rozkazoch pre rímskych úradníkov a miestodržiteľov doslovne uviedol, že netreba po kresťanoch pátrať, ak ich však niekto udá a budú uznaní za vinných, je potrebné ich potrestať. Trest sa má zrušiť v prípade, ak sa sklonia pred cisárskym božským majestátom, na anonymné udania nemajú vládni úradníci reagovať.

Veľkým obrancom kresťanov bol Tertulián, ktorý sa pozastavil nad nelogickosťou a nedôslednosťou rímskych nariadení. Ak sú kresťania zlí, je samozrejme potrebné ich vyhľadať a potrestať. Ak ale nie sú zlí, nemajú byť trestaní.

zdroj: wikimedia commons

V podobnom duchu ako Traján vystupovali proti kresťanom aj ďalší známi rímski cisári: Antonius Pius (138 – 161), Markus Aurelius (161 – 180), Commodus (180 – 192) a Septimus Severus (193 – 211).

Prenasledovanie kresťanov však bolo vždy miernejšie ako obdobie Nerovho besnenia. Ale aj tak počas 2. a 3. storočia umrelo mučeníckou smrťou množstvo kresťanov, vrátane svätcov a učiteľov Cirkvi. K najznámejším obetiam rímskeho prenasledovania patrili svätý Ignác Antiochijský (cca 110 po Kristovi), Sv. Justín a spol. (165 – 167), sv. Polykarp zo Smyrny (167), lyonskí mučeníci (177), mučeníci v Numídií (okolo 180) a iní.

Počas vlády cisárov Caracallu (211 – 218), Alexandra Severa (222 – 235), Maximiana Thraxa (235 – 238), Gordiana (238 – 244), a zvlášť za Filipa Araba (244 – 249) žili kresťania v relatívnom pokoji. Matka Alexandra Severa si dokonca písala s významným kresťanským teológom a filozofom Origenom a s Hypolitom Rímskym. Časť odborníkov je presvedčená, že cisár Filip Arab bol dokonca tajným kresťanom.

Situácia sa pre kresťanov začala zhoršovať počas vlády cisára Decia (249 – 251). Rímska ríša sa vnútorne a morálne rozpadala, čoraz viac obyvateľov sa odvracalo od oficiálneho rímskeho náboženského kultu na čele s Jupiterom a začali sa prikláňať k ázijským orientálnym kultom Mitru, Mániho či bohyně Isis. Cisár Décus sa rozhodol vynútiť v ríši jednotu kultu a požadoval, aby všetci rímski poddaní uctievali rímskych bohov a obnovoval cieľavedome kult cisára. To kresťania nemohli, samozrejme, akceptovať. Výsledkom bola nová tvrdá vlna prenasledovania kresťanov, ktorých obviňovali z rôznych prečinov. Dokonca im kládli za vinu, že kvôli ich odporu voči rímskym bohom prišiel trest v podobe rímskych porážok a takisto epidémia moru.

Prvým, kto si počas Décia vypil kalich mučeníctva, bol pápež Fabián v roku 250. Odmietol uznať cisára za boha a prosiť rímskych bohov za odvrátenie moru. Tisícky kresťanov si, podobne ako pápež Fabián, radšej vybrali smrť, než aby zapreli svoju vieru. Podľa historických informácií z týchto dôb vraždili kresťanov sfanatizovaní Rimania naozaj ukrutným spôsobom – upaľovali ich, hádzali do nehaseného vápna, kameňovali, odsekávali im končatiny. Časť kresťanov sa pod nátlakom a zo strachu vzdali Krista, čo im niektorí radikáli, ktorí Krista nezapreli, alebo sa im podarilo pred prenasledovaním utiecť, nevedeli odpustiť a odmietali ich prijať späť do radov Cirkvi. A to aj napriek tomu, že mnohí Cirkevní otcovia a hodnostári pobádali k odpusteniu a opätovnému prijatiu do radov Cirkvi tých, ktorí sa zo strachu pred mučením vzdali Krista.

zdroj: wikimedia commons

Po smrti Décia sa až do nástupu Diokleciána (252 – 284) situácia ohľadne prenasledovania kresťanov čiastočne upokojila. Napriek tomu boli v Egypte uväznení a neskôr popravení biskupi Cyprián z Kartága či Dionýz z Alexandrie. Vraždenie kresťanov sa spomalilo, mnohí kresťania však boli odsúdení za svoju vieru do väzenia, na nútené práce alebo ich zabavili majetku. Veľmi tvrdo Rimania postupovali ku kresťanským klerikom a kňazom, ktorí, keď odmietli obetovať rímskym cisárom a bohom, boli automaticky odsudzovaní na trest smrti.

Podstatne razantnejšie ako v afrických provinciách prebiehalo v období 251 – 284 prenasledovanie kresťanov v Ríme. Mučeníckou smrťou umreli pápež Sixtus II. aj so svojimi diakonmi Januáriom, Magnom, Vincentom, Štefanom či Vavrincom. V Ríme v roku 258 zdecimovali celú hierarchiu biskupov, kňazov a diakonov, takže k novej voľbe pápeža prišlo až o rok neskôr v roku 259.

K poslednému hroznému prenasledovaniu kresťanov prišlo počas vlády cisára Diokleciána (284 – 305), ktorý spočiatku voči kresťanom vystupoval zhovievavo. V minulosti sa tvrdilo, že jeho manželka Priska a dcéra Valéria boli kresťankami, no táto téza dnes nie je všetkými bádateľmi akceptovaná. Dioklecián sa však v roku 303 zmenil, začal kresťanov považovať za hrozbu pre Rímsku ríšu a vydal svoje štyri známe “krvavé edikty”. Tie odštartovali najkrvavejšie prenasledovanie kresťanov v dejinách Cirkvi, takže mnohí nepriatelia Cirkvi sa tešili, dúfajúc, že Diokleciánovi sa podarí kresťanstvo totálne zničiť.

Podľa Diokleciánových ediktov sa mali zrúcať všetky kostoly, zničiť všetky Biblie, zakazovali sa sväté omše, boli popravovaní kňazi a diakoni. Dioklecián cieľavedome ničil cirkevnú hierarchiu a zabavoval majetky kresťanov. Kresťanov nútili uznať Diokleciána za boha a obetovať mu. Kto to odmietol, umrel mučeníckou smrťou.

Jeden z Cirkevných otcov, sv. Eusebius, opisuje situáciu nasledovne: „*Strach z toho, čo nám hrozilo, mocnel. Takmer sa to podobalo tomu skoro najstrašnejšiemu proroctvu nášho Pána, všetci boli vydesení. Kresťania mali stratiť všetky práva a bez ohľadu na stav a hodnotu mali byť podrobení mučeniu a mala byť prijatá každá žaloba proti nim. Nedajú sa popísať útrapy a bolesti, ktoré znášali mučeníci v Thébach. Namiesto pazúrov trhali ich telá črepiny, až kým nenastala smrť. Ženy potupovali rozličným hanebným spôsobom. Mnohých priviazali na stromy a na kmene stromov, a tak usmrtili. Najsilnejšie konáre stromov totiž pritiahli k sebe, potom upevnili na každý z nich jednu nohu mučníka a konáre znovu uvoľnili do prirodzenej polohy. Tým sa roztrhli končatiny odsúdeného. A toto všetko sa robilo nie niekoľko dní alebo iba krátku dobu, ale po mnohé dlhé roky a obeťami sa stávali aj ženy a malé deti. Rímski sudcovia však boli šokovaní, pretože väčšina kresťanov nielenže odmietala uznať Diokleciána za Boha, ale mnohí odmietli utiecť a dobrovoľne prichádzali pred sudcov a priznávali sa ku svojej kresťanskej viere, len aby mohli podstúpiť mučenícku smrť. Podstúpenie mučeníckej smrti bolo pre prenasledovaných kresťanov najkrajšou palmou víťazstva (v umení raného kresťanstva sa mučeníci zobrazovali s vetvou palmy v ruke).*

Takmer zaprisahávajúco sa obracia uväznený biskup Ignác z Antiochie na kresťanov, aby neprosili rímske úrady v prípade zatknutia o jeho život: „*Píšem všetkým obciam a prízvukujem všetkým, že zomriem za Boha slobodne, ak mi v tom len vy nezabránite. Nechajte, aby som sa stal potravou šeliem, ktoré mi umožnia prísť k Bohu.*“ Túžba po mučeníctve vychádzala zo vzoru Kristovej mučeníckej smrti.

Koniec utrpenia pre kresťanov v Rímskej ríši priniesol rok 305, kedy sa skončila Diokleciánova vláda. V Rímskej ríši vypukli boje o nástupníctvo, z ktorých vyšiel víťazne Konštantín I. Veľký. Ten uznal Milánskym ediktom v roku 313 kresťanstvo za rovnocenné s inými rímskymi náboženstvami a ukončil prenasledovanie kresťanov. V neskoršom období sa kresťanstvo stalo štátnym náboženstvom Rímskej ríše. Pre kresťanstvo sa začala nová etapa jeho existencie.

Zistiť, koľko mučeníkov pri prenasledovaní kresťanov zahynulo, je náročné, nie je to možné. Odhaduje sa, že okolo roku 300 žilo v Rímskej ríši približne 7 miliónov kresťanov (cca 10 % obyvateľstva). Obete prenasledovania sa rátali na desaťtisíce. Všetci starí cirkevní pisatelia opisujú udalosti prenasledovania kresťanov ako veľmi krvavé, z obdobia prenasledovania kresťanov pochádza množstvo legend. K najznámejším legendám patria Aktá mučeníkov, ktoré obsahujú informácie o mučeníctve mnohých kresťanov, najmä sv. Polykarpa, sv. Perpetuy a Felicity, sv. Cypriána... Bádatelia tieto legendy vysoko hodnotia.

Pre katolícku Cirkev predstavovalo obdobie prenasledovania kresťanov napriek všetkým útrapám aj obdobie veľkého vnútorného rozvoja a rastu, presne v intenciách slov sv. Tertuliana: „*Sanguis martyrum, semen Christianorum. – Krv mučeníkov je semenom kresťanstva*“.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/prenasledovanie-krestanov-v-starovekom-rime-alebo-krv-mucenikov-je-semenom-krestanstva/>